

A Kárpát-medence öröksége

írta Wass Albert

(The Hungarian Quarterly, USA, April, 1986)

/ford.: Kovács Attila Zoltán/

Röviddel azután, hogy a Kárpát-medence jól megalapozott gazdasági, kulturális és politikai egységét szétrobbantották a zabolátlan érzelmek és a felelőtlen politikai kalandvágy, egyre többen jöttek rá arra, hogy azok a térségek, ahol századokon át jó néhány nemzetiség élt egymás mellett, teljesen különböző problémákat vetnek fel, mint azok, amelyeknek homogén a népessége. A többnemzetiségű országok esetében a szertelen/féktelen demokrácia épp olyan ártalmas és veszélyes, mint a szélsőséges nacionalizmus, mert elősegíti, hogy a többségi nemzet feltétlen uralmat gyakoroljon az összes létező nemzetiség felett. Másrészt ott, ahol a nemzetiségi csoportok évszázadokon keresztül gyakorlatilag átfedik egymást, lehetetlen bármiféle határvonalat húzni közöttük anélkül, hogy valamiféle kisebbségi státuszba degradálnánk őket, annak összes borzalmas következményével, amit ma ez a kifejezés takar.

Az a bevándorló, aki engedélyt kapott arra, hogy Amerika földjére lépjen és ott letelepedjen, ég a vágytól, hogy asszimilálódjon és amerikaivá váljon. Egy nemzetiségi csoport azonban, mely sok évszázadon át élt egy adott területen, nem fogja feladni saját nyelvéhez, kultúrájához és önrendelkezéshez való jogát csupán azért, mert valamiféle katonai vagy politikai helyzet folytán szülőföldjén egy nagyobb és erősebb szomszédos nemzet átvette a hatalmat. Az olyan nevek, mint a német, magyar, horvát, szlovák vagy román, olyan embereket takar, akiknek közös származása, kultúrája és nyelve az évszázadok során sajátosan megkülönböztethető és különálló nemzeti entitássá fejlődött. Ezért ezek a nevek nem "országokat" jelölnek, mint "Amerika", "Kanada" vagy "Brazília", hanem különböző háttérű népeket, amelyek abban a földben gyökereznek, amelyet történetük és kultúrájuk által megörököltek. Ezért rendelkeznek bizonyos elidegeníthetetlen jogokkal, amiket figyelembe kell venni: a nyelvükhöz és kultúrájukhoz való jogot, továbbá az önrendelkezéshez és önkormányzáshoz való jogukat. Egyetlen olyan "többségi" nemzetnek, amelynek katonai erővel vagy politikai manőverezéssel sikerült egy más nemzetiségek által lakott területen megszereznie a hatalmat, sincs joga ahhoz, hogy kiirtsa, erőszakkal asszimilálja őket, erővel eltávolítsa szülőföldjükről, vagy hogy megtagadja tőlük a nyelvükhöz, kultúrájukhoz és önrendelkezésükhöz való jogukat.

Ezért abszolút szükséges, hogy az ilyen többségi nemzet által létrehozott államforma elég rugalmas legyen ahhoz, hogy szavatolja a megfelelő korlátozásokat a "többségi hatalom" gyakorlása során, valamint ahhoz, hogy a nemzeti kisebbségeket elfogadja olyan adminisztratív és kulturális entitásként, amelyeknek teljes autonómiája van az ország politikai keretein/berendezkedésén belül. Olyan területeken és térségekben, ahol a különböző nemzetiségek szoros együttélése elkerülhetetlen, minden nemzetiség jogait tiszteletben kell tartani a két- és háromnyelvűség segítségével a nyilvános helyeken, hivatalokban, iskolákban stb., együtt azzal a jogokkal, hogy megfelelően képviselik őket a helyi önkormányzatban.

Az elmúlt századok feudalista rendszerében nem voltak többségi és kisebbségi problémák Közép-Európában. Csak osztályok voltak: jobbágyok, bérlők, szabad parasztok, kereskedők, kalmárok, hivatalos viselők, oktatók, a papság, a kisnemesség és az arisztokrácia. Az országot a nemesség kormányozta. A Kárpát-medencében, amit 1000-tól 1920-ig Magyar Királyság vagy "Szent István koronájának földjeként" ismertek, a kormányzás nyelve a 19. század első feléig a papság által elterjesztett latin volt, ami szerte Európában a művelt osztályok "nemzetközi nyelve" lett. A helyi önkormányzatok nyelve azonban mindig is a jobbágyok, bérlők, parasztok, kereskedők és kalmárok nyelve volt, akik a falvakban, városokban és a kerületekben éltek; mindegyik nemzetiségnek megvolt a maga temploma és iskolája, melyet a földesurak építtettek és tartottak fenn. Ezek között a földesurak között, a nemesség soraiban, a magyarok mellett volt számos német, horvát, szlovák, román és szerb, akik kulturálisan és nyelvilag is beilleszkedtek a felső osztályba, és "magyar nemesként" tevékeny szerepet játszottak a kormányzásban.

A többség kontra kisebbség probléma a francia forradalom után ütötte fel fejét, amikor a

"nacionalizmus" mint olyan megszületett. A magyar királyság alkotmányának köszönhetően a különböző nemzetiségek kultúrája és önrendelkezési joga biztosítva volt. A magyar többség és a különböző nemzetiségi csoportok közötti torzalkodást Bécsből szították a 18. és 19. században, amikor Magyarország megkísérelte lerázni a Habsburg-uralmat és visszanyerni függetlenségét. A jól ismert "oszd meg és hódítsd meg" mottónak engedelmességre a császári kormány sikeresen fordított egymás ellen néhány nemzetiséget, különösen az erdélyi románokat a magyarok ellen úgy, hogy nekik ígérték a lázadó magyar nemességtől elkobzott földeket. Miután az ifjú Ferenc Józsefnek sikerült az orosz cár segítségével levérnie a szabadságharcot és húszévi kegyetlen elnyomással büntette a magyarokat, az egymás mellett élő nemzetiségei ezen ellentéte erősödött. Az 1867-es kiegyezést követően, amikor a császárt végül elismerték magyar királynak, cserébe pedig a magyar országgyűlés újra összeült és Magyarországot hivatalosan "egyenlő félként" elismerték a dualista Monarchián belül, a gyűlölet magjai már megmérgezték a lelkeket. A magyarok nem feledehték azt, hogy a Kossuth Lajos vezette 1848-as szabad köztársaságot az osztrák császár győzte le román, horvát, szerb és román származású szomszédai segítségével. Szintén nem feledehték azokat a borzalmas atrocitásokat, amelyeket ezek a nemzeti kisebbségek követtek el a magyar városok és falvak védtelen lakosai ellen.

Másfelől a nemzetiségeknek teljes függetlenséget ígértek az osztrák uralom alatt, és egyre csak követeléseiket hangoztatták az újjáalakított magyar országgyűlésben. A növekvő ellentéteket felelőtlen politikusok kihasználták, akik nem törődtek az ország jövőjével, csupán saját nemzetiségi csoportjuk jövőjével. Ezeknek a manipulációknak köszönhetően a magyar királyság ezeréves, többnemzetiségű államkomplexusa az I. világháború után több kisebb nemzetállamra szakadt, gazdasági pusztulást és nehézséget hozva az egész Kárpát-medencére, és hihetetlen szenvedést azokra, akik hirtelen elnyomott kisebbség, idegen országok másodosztályú állampolgárai lettek saját szülőföldjükön.

Igaz, hogy a mindkét világháborút követő békeszerződések tartalmaztak a kisebbségek védelmére vonatkozó klauzákat. Ezek a kitételek azonban nem csak hogy nem voltak egyértelműen megfogalmazva, de a béke létrehozóinak nem sikerült törvényi hatóságot létrehozni a kisebbségi panaszok számára. Ily módon a kisebbségeknek nem volt hová fordulniuk az uralkodó többség közigazgatási, társadalmi, politikai, kulturális és gazdasági túlkapásaival szemben. "Jogaik" csak papíron léteztek, a gyakorlatban nem.

Ma már bizonyított tény, hogy az I. világháború győztes hatalmai által elkövetett hibák fektették le a II. világháború alapjait. Utána a hibák még nagyobbak lettek. Ma Románia, Csehszlovákia, Jugoszlávia és Belorusszia (ami szintén a Kárpát-medence része, és a Szovjetunió tartja megszállás alatt) kisebbségeinek helyzete rosszabb, mint valaha, és az ENSZ chartája szerint "kulturális népirtásnak" minősül. Románia esetében a kormány és a politikai rendőrség kisebbség ellen elkövetett brutális cselekedeteit nevezhetjük igaz-vérig népirtásnak: az egész civilizált világ égbekiáltó szégyenének. (Lásd: "Genocide In Transylvania, a Documentary", Danubian Press, 1986.)

Erős érzésünk, hogy a világbéke érdekében minden szabad férfinak és nőnek kötelessége azért dolgozni, hogy véget vethessünk az elnyomásnak, az igazságtalanságnak és az emberi szenvedésnek mindenhol a világon. A Kárpát-medence határozottan olyan hely, ahol az igazságtalanság, az elnyomás, az üldöztetés és az emberi szenvedés burjánzik. A helyzet orvoslása érdekében először is ki kell békíteni az egymás mellett élő nemzetiségeket, aztán körültekintően megújítani a jelenlegi struktúrát. A kis nemzetállamok tömörülését, ahol mindegyiknek saját nacionalisztikus tendenciája van, mellyel próbálja megfojtani nemzeti kisebbségeit, nagy és mindent magába foglaló egységgel kell felváltani, mely képes összehangolni a térség gazdag természeti forrásaira épülő iparát és kereskedelmét, s ugyanakkor otthont mindenkinnek, ki ott él, bármilyen nyelvet beszéljen is.

Ez a cél; és ezennel felhívunk minden jó szándékú és őszinte gondolkodó embert, hogy gondolkodjon el a problémán. Bárki, aki azt hiszi, talált megoldást, egy működő ötletet: ossza meg velünk ennek a negyedévi folyóiratnak a hasábjain, melyet a Kárpát-medence igazságos békéjének szenteltünk.

Értékelés és konklúzió

írta Wass Albert

(The Hungarian Quarterly, USA, July 1987)

/ford.: Kovács Attila Zoltán/

A Hungarian Quarterly mostani, nyolcadik számával befejeztük kiadványunk második évét. Célunk az volt, hogy tájékoztassuk az angolul beszélő világot a többnemzetiségű Kárpát-medence finom struktúrájáról. Hogy rámutassunk arra a reménytelen helyzetre, amelyben a nemzeti kisebbségek az újonnan létrehozott nemzetállamokban létezni kényszerültek azután, hogy a többnemzetiségű Osztrák - Magyar Monarchia szétesett. Hogy hangsúlyozzuk a gazdasági, kulturális és politikai szükségességét annak, hogy ez a régóta fennálló és jól működő egység újra felépüljön, ami visszaállíthatná Közép-Európa gazdasági egyensúlyát és megoldhatná a kisebbségek érzékeny problémáit.

Céljaink becsületesek és őszinték voltak. Óvatosan közelítettünk a fennálló problémákhoz, nehogy megsértsük bárki érzékenységet, mégis felfedjük a múlt igazságtalanságait és a jelen hibáit. Megpróbáltuk felfedezni a jövőben rejlő lehetőségeket, olyan megoldásokat keresve, melyek a kárpát-medencei és közép-európai család minden tagállama számára biztosítaná, hogy az igazságtalanságok és hibák ne állandósulhassanak. Úgy éreztük, megérett az idő valamennyi probléma tárgyilagos kiértékelésére, melyek a világnak ezt a részét sanyargatják, ahol az egymás mellett élő nemzetiségek és kultúrák oly mértékben összekeveredtek és oly mértékben fedik át egymást, hogy az elmúlt század nemzetállam-rendszerét (a 19. századról van szó – a ford. megjegyzése), mely egyik csoportot a többi kárára részesíti előnyben, elavultnak és idejétmúltnak kell tekinteni. Ezt a munkát azzal a feltételezéssel kezdtük, hogy a rémuralom és a szenvedés oly sok évtizede után az egymás mellett élő nemzetiségek száműzöttei: a magyarok, szlovákok, horvátok, románok, rutének, szerbek és szlovének készek nyugodtan és építő módon szembenézni a problémákkal és képesek lesznek olyan megoldást kidolgozni, ami mindenki számára elfogadható és végrehajtható, ha erre esély adódik, azzal a céllal, hogy javára válják a Kárpát-medence és a Közép-Európa nemzeteinek családja minden egyes tagja számára.

Tévedtünk. Bár ma a Romániában, Magyarországon, Csehszlovákiában és Jugoszláviában a könyörtelen kommunista elnyomás alatt élő emberek döntő többsége ég a vágytól, hogy újra egyesüljön egy szabad kárpáti társadalomban, ahol a törvény előtt mindenki egyenlő, nemcsak papíron, hanem a gyakorlatban is – a száműzöttek még mindig ellenségesek egymással és abban élük ki magukat, hogy a múlton veszekszenek ahelyett, hogy előre tekintenek a jövőbe a konstruktív megoldásokért.

Mi több, vad támadásnak voltunk kitéve a sajtóban egy, az Egyesült Államokban élő haragos magyar kommentátor által, aki azzal vádolt meg bennünket, hogy összejátszunk Magyarország kommunista kormányával. A vád abszurd volt, de a nemzetközi közvélemény figyelmét/érdeklődését ráirányította abbéli törekvésünkre, hogy kapcsolatot építsünk ki egyes fiatal értelmiségiekkel Magyarországon, valamint Erdélyben és Szlovákiában. Egy ember fafejű ostobasága eddig azt eredményezte, hogy csupán Erdélyben két embert tartóztattak le és hétnek "korlátozták az utazását".

Kiadványunknak, a "The Hungarian Quarterly" nevet adtuk, azon szándékunkat hangsúlyozandó, hogy olyan tiszteletreméltó úriemberek nyomdokaiba lépünk, mint Bethlen István fejedelem, Teleki Pál gróf, Eckhardt Tibor, Owen Rutter, Philip Marshall Brown, Nicholas Roosevelt, Ernest Minor Petterson és mások, akik több mint fél évszázada próbálják ráébreszteni a világot a gyűlölet, előítélet, tudatlanság és mohóság által elkövetett hibákra. A világ nem hallgatott rájuk, és a hibákat még nagyobb arányban ismételték meg, mely pusztulást, szenvedést és halált okozott Közép- és Kelet-Európában.

Megdöbbenve vettük észre, hogy még a magyar száműzetésből is csak néhány kivételes ember volt hajlandó támogatni céljainkat. Néhány barátságos levelet leszámítva a szlovák, horvát és román száműzöttek elzárkóztak. Két éve próbáljuk felrázni honfitársainkat letargiájukból, sürgetvén őket, felejtsek el szüklátkörü perlekedésüket, és konstruktív erőfeszítésben egyesüljenek a jövő

érdekében. Az elmúlt két év során bátorítást csupán az Egyesült Államok szenátoraitól, kongresszusi tagoktól és bizonyos belügyminisztériumi tisztviselőktől kaptunk, akik felismerték, milyen értékes törekvésünk a világbéke jövőjének szempontjából, különösen az egymást átfedő és egymás mellett élő nemzetiségekkel kapcsolatos tartós megoldások tekintetében.

Kétévnyi tapasztalatunkat átgondolva a következőket állapíthatjuk meg: 1. Az úgynevezett száműzötteket/emigránsokat, akik azt állítják, hogy a kommunista diktatúra alatt senyvedő Kelet-Európát képviselik, még mindig elbájolják azok a varázslatos elvárások, melyeket saját nemzeteikkel szemben támasztanak, képtelenek és nem is hajlandók bármi mást elfogadni a jövő számára, mint egyetlen nemzetnek abszolút uralmát az összes olyan terület felett, amelyeket elfoglaltak, valamint az összes "idegen elem" teljes kiirtását és asszimilációját. Más szavakkal, nem hisznek sem a békés egymás mellett élésben, sem pedig a "multikulturális" vidékben nemzeti határaikon belül.

A negatív attitűddel szemben a néma többsége azoknak az érintett államoknak, amelyek elmondhatatlan nehézségeket álltak ki e négy évtized alatt, minden problémájukra igazságos és „fair” megoldások után vágyakoznak. Felismerik azt, hogy nagyobb, multinacionális egységben élni elfogadható, demokratikus kormányzás alatt jólétet teremtené mindenki számára, és ugyanakkor megoldaná a nemzeti kisebbségek fekélyes problémáit. Annak ellenére, hogy Románia, Szlovákia és Jugoszlávia minden tőlük telhetőt elkövetnek azért, hogy ébren tartsák állampolgáraik szívében és elméjében a gyűlöletet a kisebbségekkel szemben, ezeknek az országoknak jóra való, egyszerű népei oly sok borzalmat láttak már, hogy együttéreznek az üldözöttekkel. Ezek az emberek készek a békés egymás mellett élésre.

Ezek azok a következtetések, amiket le tudunk vonni a két év tapasztalataiból. Ahogy októberi számunkkal harmadik esztendőnkbe lépünk, megkísérelünk egy olyan tervet összeállítani, aminek segítségével lépésről lépésre haladhatunk előre abba az irányba, amit választottunk.

Bizonyosak vagyunk abban, hogy előbb vagy utóbb eljön az az idő, talán ötven év is beletelik, amikor újra felmerül a lehetőség Közép-Európa átrendezésére. A történelem ismétli önmagát, és bárki lesz is majd képes meglovagolni a hullámot, amikor eljő a pillanat, sokat érhet el. Mivel nem dolgozunk semmiféle totalitáriánus hatalmi struktúra számára, kizárólag csak a Kárpát-medence összes népének jóléte érdekében, nagyon fontos, hogy idő előtt megírjuk a leckét, és készen álljunk, amikor jön az alkalom.

Nem számít, milyen ellenkező véleményeket lármáznak fülünkbe, tudjuk, hogy Isten velünk van, Isten jóságos, és Ő az igazság, a béke és a testvéri szeretet Istene. Benne bízunk.

Századunk átka, a gyűlölet

írta Wass Albert

(The Hungarian Quarterly, USA, April, 1987)

/ford.: Kovács Attila Zoltán/

"Az ember egyenlőnek született, de..." a kijelentés mint holmi lappangó méreg megmérgezi a mai emberiség gondolkodását. Végtére is, az embernek joga van kifejezni érzéseit, és szabadon választhatja meg, kit kedvel, és kit nem. Mindazonáltal az így megfertőzött gondolat olyan, mint az élesztő: elindítja az előítélethez és szűklátókörűséghez vezető erjedést, és diszkriminációval, elnyomással, terrorral végződik. Ez az a baktérium, ami megfertőzi a társadalmat, erjeszti a gyűlöletet s mindenfelé szenvedést és halált okoz.

Ha a józan megítélés mikroszkópja alatt vizsgáljuk meg ennek a pestisnek az okait, azt találjuk, hogy a valóságban nem több tudatlanságnál, gyanúnál és az ismeretlentől való rejtett félelemnél, ami a mögött a tendencia mögött rejtőzik, hogy egy másik embert alacsonyabb rendűnek vagy veszélyesnek titulálnak, csupán azért, mert más nyelvet beszél és számunkra ismeretlen

szokásokhoz ragaszkodik. Gyanakszunk arra, amit nem értünk. Mindössze felelőtlen emberek, politikusok, újságírók, nevelők stb. burkolt cselszövéseire van szükség ahhoz, hogy a parázsló gyanúból szikra legyen, ami majd tűzbe csap át, lázongásokat, pogromokat, mézszárlásokat, háborúkat és pusztulást vonva maga után.

Ezt a képletet, melyet gyakorlatban végig a történelem során megtalálhatunk, egy egyszerű mese jól szemlélteti:

Egy bizonyos völgy lakói egy nyelvet beszéltek, míg a felettük, a hegyekben lakók egy másikat. Máshogy néztek ki, eltérő szokásaik voltak és meg sem próbálták szót érteni egymással. A völgylakók a földet művelték, zöldséget és gyümölcsöt termesztettek. A hegyekben élők marhát és birkát tenyésztettek. Meredek lejtőik voltak, de gyenge termőföldjük. Irigykedve nézték lenn a völgyben a gazdag földeket, a buja zöldségeskerteket és a gyönyörű gyümölcsösöket. A völgyben lakóknak viszont nem volt területük a marhacsordák és birkanyájak számára, csak néhány kecskét, disznót és csirkét tudtak tartani, ezért egy héten csak egyszer ehettek húst. Irigykedve néztek fel a felettük lévő lejtőn legelésző hatalmas marhacsordákra és birkanyájakra.

Aztán egy napon a hegyi emberek nagy dáridót csaptak, hálaadási ünnepet rendeztek. Hatalmas tüzet raktak és áldozatot mutattak be istenük számára. Egy esős napon történt mindez, és az égő hús illata alászállt a völgybe, s ettől a völgylakók szeme viszketett és bevörösödött.

- Mi az ördögöt művelnek ezek a tökfilkók odafenn? - kérdezték egymást mérgesen.

- Talán valakit élve égetnek odafent – mondta egyikük –, talán egy foglyot...

Elindult a szóbeszéd. Mielőtt lement a nap, úgy döntöttek, hogy felküldenek egy fiatal legényekből álló csapatot, derítsék már ki, mi is folyik ott. Még mindig esett, és a legények eltévedtek az erdőben. Ahogy a sötét este szállt lefelé köröttük, egy tisztásra tévedtek, ahol egy birkanyáját őriztek. A kutyák csaholni kezdtek. A pásztorok baltáikat és dárdáikat lengetve előjöttek kunyhóikból, azt gondolván, hogy valami medve vagy farkasok farkája zargatja a nyáját. A gazdáik által felbátorodott kutyák megtámadták a völgylakó legényeket és jó néhányat meg is haraptak. A csapat visszaszaladt az erdőbe, és egészen addig iszkoltak, míg el nem érték a völgyet.

- Legalább százan támadtak ránk a sötétben – mondták a többieknek –, azok ott fenn vadállatok!

Másnap reggel fenn a pásztorok két szalmakalapra letek az erdőben azon a helyen, ahol a kutyák megkergették a betolakodókat.

- Ilyen szalmakalapot csak a völgylakók hordanak – mondták –, ez a bizonyítéka annak, hogy ők próbálták meg ellopni a birkáinkat.

- Keresik a bajt? – kiáltotta egyikük, akit heves embernek ismertek. – Viszonozzuk a látogatást!

Így hát az első holdfényes éjszakán nagy csapat hegylakó ereszkedett alá a völgybe, feltúrták a gyümölcsöskerteket és elloptak egy kövér ludat, amit sebtiben meg tudtak fogni.

Másnap reggel a völgylakók felfedezték a kárt, a nyomokból felismerték a hegyi emberek által viselt marhabőr bocskorokat, és miután vezetőjük tanácskozássra összehívta őket, úgy döntöttek, megleckéztetik a tolvajokat. Bár akadtak olyanok, akik előbb fel akartak menni beszélni az ottani emberekkel, de őket gyorsan elhallgattatta az a néhány nagyhangú, akik ragaszkodtak ahhoz, hogy nincs értelme olyan tolvajokkal és gyilkosokkal beszélni, akik élve égetik el foglyaikat, és akiknek nyelvét egyébként sem lehet megérteni. Így hát a völgy összes épkezláb férfia összegyűlt baltákkal, kapákkal, husángokkal és más egyéb fegyvernek alkalmas dologgal, felrohantak a hegyekre, megöltek egypár meglepett hegylakót, sok másikat megvertek, majd zsákmányként a kertjeikben tett kár ellenében néhány száz marhával és birkával diadalmasan visszatértek falujukba. Néhány nappal később a hegyi emberek éjjel viszonozták látogatásukat: felgyújtották a kunyhókat és jó néhány férfit, asszonyt és gyereket megöltek. Attól fogva egyre csak gyűlölték és ölték egymást, mígnem egy sem maradt közülük: sem völgyben, sem a hegyen. Így a tűz füstje, amit az eső levitt a völgybe, és amely bántotta néhány ember szemét, olyan eseménysort indított el, amely végül mindkét népet kiirtotta. Elkerülhető lett volna? Bizonyosan igen. Ha képesek lettek volna szót érteni egymással, a völgy lakói rájöttek volna, hogy a füstöt, mely zavarta őket, egy égő kos okozta, amit a hegyen lakók évente egyszer használtak arra, hogy istenüknek áldozatot mutassanak be. Ha pedig a hegyen élők rájöttek volna arra, hogy az a kis csapat, amelyik akkor éjjel felment a völgyből, eltévedt az erdőben s végül kutyák harapták meg és mérges pásztorok kergették őket, semmi más nem akart, mint megtudni, honnan jött a füst és mi okozta. A párbeszéd hiánya félreértéshez

vezetett, a félreértésből gyanú, előítélet és gyűlölet lett, mely végül erőszakba torkollott, teljes pusztulást okozva.

Ha lett volna valamiféle előítélet nélküli párbeszéd, tevékeny együttműködés jöhetett volna létre a „völgy” és a „hegyek” között, az egyik fél húst és gyapjút adott volna el a másiknak, cserébe a kukoricáért és zöldségért; mindez mindkét oldalon emelte volna az életszínvonalat. Azonban ha egyszer már megengedjük, hogy a félreértés/meg nem értés előítéletté alakuljon, az előítélet gyűlöletté, az összeütközés/konfrontáció elkerülhetetlen. A téves gondolkodás eléri a forráspontot, és erőszakká robban. Családok, térségek és nemzetek fertőződnek meg ezen veszélyes szellemi betegség által, és áldozataivá válnak a rosszindulatú demagógoknak, akik a gyűlölet nevű végzetes emberi gyengeséget kihasználva érik el céljaikat, ami végső soron semmi más, mint az a szándék, hogy megosszák, leigázzák, elnyomják, uralják és kihasználják a tömegeket.

Hogyan védhetjük meg magunkat és az egész emberi fajt ettől a gonosztól? Egyszerűen úgy, hogy csírájában fojtjuk el a meg nem értés első kis hajtását. Ha egyszerű kis mesénk szereplői vették volna a fáradságot arra, hogy jó szándékkal szót értsenek jelbeszéddel, békeajánlattal, vagy bármi mással, amivel megértethették volna magukat, mindkét népnek a javára váló békés megoldást érhettek volna el.

A Közép-Európát lakó különféle nemzetiségek hosszú ideig éltek egymás mellett békében, annak ellenére, hogy hataloméhes vezetők időről-időre háborúkat szítottak közöttük. A múlt század folyamán (a 19. század – a ford. megj.) azonban oly sokszor mondták az embereknek, hogy szomszédjuk alávaló bitang, aki az első adandó alkalommal elvágna torkukat, hogy az egymás iránti bizalmatlanság és harag veszélyes méreteket öltött. Az ellenséges érzületet állandóan táplálták azok, akik saját előnyükre béke helyett felfordulást akartak. A tendencia a Habsburg "Oszd meg és uralkodj" jelmonddal kezdődött, és káosszal végződött, a józan érintkezés zátonyra futott, amely milliók halálát okozta és elmondhatatlan szenvedéseket hozott azokra, akik túléltek. A mentális káosz állapotát azzal tartják fenn, hogy állandóan hamis információkkal traktálják Kelet-Európa népeit szomszédjaikkal kapcsolatban azért, hogy életben tartsák a gyűlöletet. Ezt a diktátorok végzik, akik attól félnek, elvesztik hatalmukat a tömegek felett. Végzik a felelőtlen politikusok is, akik úgy próbálnak befolyást nyerni, hogy elfedik az igazságot valamint jövőjükkel kapcsolatban bizonytalanságban és félelemben tartják az embereket.

Valóban itt az ideje annak, hogy kijózanodjunk és ráébredjünk arra, hogy az út, amire csábítottak bennünket és amelyen kényszerből járunk, a zűrzavar mocsarában ér véget, ahol mindent, amiért élni érdemes, elnyel majd a becstelenség futóhomokja. Ideje kijózanodni és ráébredni arra, hogy az összes hamis jelmondat, elferdített értelmezés, meghamisított történelem és a nagyszájú demagógok által a gyűlölet ébren tartásához bevetett machináció egyedül azt a célt szolgálja, hogy figyelmünket elterelje az igazi kérdésekről. Az igazság az, legyen az ember magyar, osztrák, horvát, szlovák, román vagy bármi más, a célunk az életben építeni, teremteni, nem pedig rombolni; békében és nem félelemben élni; boldognak és jókedvűnek lenni, nem pedig a holnaptól rettegni. Nem számít, milyen nyelvet beszélünk, nem arra születünk, hogy elnyomatásban éljünk, ellenkezőleg, hogy szabad és tevékeny életet éljünk; jót cselekedjünk, nem pedig rosszat; szeressük felebarátunkat és ne gyűlöljünk senkit.

A Föld felszíne mindnyájunk otthona. Ugyanazok a hegyek és völgyek, ugyanazok a síkságok és hegységek adnak otthont mindenkinek, aki ott született és megtanulta szeretni azt a földet, amely kenyeret ad neki. Igencsak itt az ideje, hogy elfeledjük a köztünk lévő különbségeket, amelyeket mesterségesen hoztak létre gonosz manipulátorok, és együtt kezdjünk el felépíteni egy olyan országot, amely mindnyájunk otthona lehet: olyat, ahol minden kultúra ugyanolyan szép és fontos, mint a többi; ahol az igazság, szabadság és testvéri szeretet uralkodik a gyűlölet, a diszkrimináció és az elnyomás helyett.

Rajtunk áll, mindannyiunkon. Mindössze annyit kell tennünk, hogy kinyújtjuk szerető kezünket egymás felé, és Isten megadja majd a lehetőséget, hogy szabadok legyünk és kidolgozzuk a tartós igazságos békét, amelyet annyira régen hiányolunk.

Ostromlott kulturális identitás

Írta Wass Albert

(The Hungarian Quarterly, USA, January 1987)

/ford.: Kovács Attila Zoltán/

A kulturális identitás az emberi lélek alapvető gyökér-rendszere. Mélyen egy nemzet kultúrájába nyúlva évszázadokon át rakja egymásra rétegeit, s az egyén ezeket őseitől örökli, ez táplálja a szellemet azokkal az alapvető spirituális értékekkel, melyek segítségével elérheti célját az életben. Ez az öröklött gyökérszál az ember legfontosabb kincse. Dalokból, legendákból, szokásokból, regékből, történelmi háttérből, művészeti ízlésből és a tudomány berkeiben lappangó tehetségből, de mindenekelőtt az anyanyelv gazdag örökségéből; önkifejezésünk egyéni és egyedi művészetéből áll össze. Kulturális identitásánál fogva az ember nem magányos farkas az emberi dzsungelben; része egy különálló csoportnak: szoros egységnek, amely a valahova tartozás és a biztonság érzésével ajándékozza meg. Enélkül nem más, mint őszi falevél, melyet a kőszél szél fúj tova.

Manapság a nemzeteket már nem csak a vérségi örökség köti össze. Kulturális identitásuk révén egyesülnek, azáltal a rejtélyes kötelék által, amely messze emlékezetük határai mögé nyúlik vissza egy alapvető kultúra közös magjához, ami egy nagy testvériség szilárd alapjával fenntartja és támogatja spirituális tudatukat. Közös spirituális és intellektuális identitás sűrűn szőtt struktúrája ez, amit szokás szentnek tekinteni, miután Isten ruházta fel őket ezzel. Minél mélyebben ágyazódnak ezek a gyökerek egy nemzet kollektív múltjába, annál gazdagabbak e "kulturális identitás" szellemi értékei. Az egyén számára ezek teszik lehetővé, hogy túléljen bármiféle szélsőséges viszonyokat és ellenálljon mindenféle kísérletnek, ami nemzeti státusza és hovatartozása ellen irányul. A 20. század kezdete óta ezt a tényt egyre inkább felismerik azok a hatalmak, amelyeknek célja igába hajtani és bekebelezni minden nemzetiségi csoportot azon a területen, amit uralmuk alatt tartanak. Miérett is? Hogy egyetlen embertömegbe vegyítsék őket.

A Kárpát-medence különösen sebezhető ebből a szempontból, mivel az egymás mellett élő nemzetiségi csoportok átfedik egymást. Bár ezek a nemzetiségek egymás mellett élnek, sok évszázadon át erős mértékben keveredtek, nemzeti identitásuk sosem volt veszélyben, annak a társadalmi struktúrájának köszönhetően, melyben éltek, a 20. századig még ki sem kezdték azt. A hajdani feudális berendezkedés nem ismert (el) sem nemzetiséget, sem pedig osztályokat. Szent István koronája alatt minden nemzetiségi csoport szabadon ápolhatta saját nemzeti kultúráját. Az asszimiláció, mint olyan, természetes módon bontakozott ki. Ahol a nemzetiségi csoportok szélei átfedésben kerültek és összevegyültek a társadalom alsóbb szintjein, a magasabb kultúra engedett az alsóbbrendűnek és fentről lefelé irányuló asszimiláció ment végbe. Ez a jelenség egyszerűen annak volt köszönhető, hogy a magasabb kulturális szinten lévők gyorsabban és könnyebben tanulták meg a másik csoport nyelvét, és csupán kényelem kérdése volt az egész. Ugyanakkor egy kisebbségi nemzet azon tagjai, akik képességeik folytán sikeresen törtek át a társadalmi korlátokat és nemesi sorba, a magyar állam vezető rétegébe emelkedtek, felfelé asszimilálódtak és magyarokká váltak.

Az asszimilációt mint politikai célt először II. József osztrák császár (1780 - 90) találta ki, amikor megpróbálta "elnémetesíteni" Magyarországot. A magyar nemzet azonnali reakciója a hazaszeretet kifakadása volt, ami először a magyar történelem során erős nacionalista érzést váltott ki. Ez a nacionalizmus a híres 1848 - 49-es szabadságharcban csúcspontot ért el, amit a 16 éves Ferenc József császár az orosz cár katonai segítségével leverett. Az azt követő elnyomás ahelyett, hogy megszüntette volna, csak erősítette a nacionalista érzéseket.

Szintén a Habsburg-birodalom politikai manipulációja hozta létre Erdélyben az első súrlódásokat a magyarok és a románok között, amikor jó néhány magyar város és falu lemészárlásra bujtott fel a szabadságharc idején. Ezek a véres mészárlások a gyűlölet és a neheztelés gátját építették fel a két nemzet között, amit sohasem oldottak fel teljesen; még az Ausztria és Magyarország közötti kibékülés utáni "aranykor" idején sem. Eközben a román klérus, a határ keleti oldalán újonnan megalakult Román Királyság által feltűzelve és pénzelve részt vett egy jól szervezett politikai hadjáratban az ellen a magyar kormány ellen, amitől léte függött. Ezen politikai machinációk eredményeként, melyeket Észak-Magyarországon a szlovákok, délen a szerbek és horvátok

támogattak, a Magyar Királyság, miután évszázadokon át táplálta az összes különböző nemzetiséget és segítette azokat kulturális fejlődésükben, apró nemzetállamokra szakadt. Négymillió magyar, akik Erdélyben, a Felvidéken és a Délvidéken éltek, került kisebbségi státuszba, olyan kisebbségi jogokkal, amiket csak a békeszerződések szavatoltak, de azokat soha nem fogatosították és soha nem is tartották be őket.

A széthullás az erdélyi magyarságot sújtotta leginkább, legfőképp gazdaságilag. A hivatalt vállalók elvesztették állásukat. A földtulajdonosok elvesztették földjeik legnagyobb részét, míg a kereskedelemben és iparban tevékenykedőket kétszeresen adóztatták meg, ráadásul mindenféle törvénycsavarásokat szenvedtek el. Mindazonáltal sok évszázados kulturális identitásának köszönhetően az erdélyi városok és nagyvárosok magyar jellege az elnyomás dacára változatlan maradt.

Erdély eredeti őslakos kultúrája, ahogy a Felvidéké és a Délvidéké is, a magyar volt tíz évszázadon át. Erdélyt a nyugati keresztény civilizáció keleti határának tartották. Kultúrájuk mélyen beágyazódott a földbe és az emberekbe. Idegen kultúra, balkáni és bizánci behatolásra és támadásra a magyar identitás azzal reagált, hogy azonnal visszavonultak spirituális, kulturális és intellektuális erődtényei: templomai, oktatási intézményei és kulturális szervezeteik mögé. Ily módon szilárd közösségként sikeresen túléltek majdnem 30 évi román elnyomást. Növelték kulturális teljesítményüket, és nemzetközi szinten jeleskedtek a művészetek és az irodalom terén.

A kommunista hatalomátvétel után azonban a román felfogás megváltozott. A háború teremtette zűrzavar lehetővé tette a románok számára, hogy teljes mértékben megszüntessék az erdélyi magyarok vezető szerepét. Több mint 20.000 magyar papot, nevelőt, közgazdászt, írókat és művészt végeztek ki vagy deportáltak munkatáborokba. Aztán alapos "magyartalanítási" programot vittek végbe. Mindent, ami a magyar múlt jelképének volt tekinthető, szisztematikusan leromboltak: régi temetőket, templomokat, könyvtárakat, múzeumokat, archívumokat, történelmi emlékhelyeket stb. Az oktatást lépésről lépésre kihúzták a magyar kultúra talpa alól. A magyar nyelv használatát megtiltották; először a nyilvános helyeken, aztán mindenütt. A magyar gyerekeket, akik egymás közt magyarul suttogni mertek az iskolaudvaron, megverték és megkínózták. A verés és a kínzás lett az általános büntetés mindenfajta bűnre, pl. magyar dal énekléséért, magyar népmese elmeséléséért. Akik tiltakozni merészeltek, letartóztatták, megverték és számos esetben meggyilkolták. A magyar kultúrát törvényen kívül helyezték és elhallgattatták. A legbarbárabb módszereket használták több, mint húsz éven át azzal a céllal, hogy megtörjék és kiirtsák az erős hárommillió magyar kisebbség kulturális identitását Nagy-Románia Szocialista Népköztársaságában.

Az eredmény? Az erdélyi magyarok kulturális identitása erősebb, mint valaha. Még mindig létezik, nyomorúságban és nélkülözésben, a lélek katakombáiban rejtőzve. Múltjuk történelmi dokumentumait elkobozták és elégették: a könyvtárakat, múzeumokat és archívumokat lerombolták, minden földrajzi nevet megváltoztattak, az iskolákat "románosították", a népességet gyökerestül kitépték, deportálták és idegen helyre költöztették, mindezek ellenére némán hordozzák szívükben kulturális identitásukat. Olyan ez, mint a föld alatt parázsló tűz. Minél nehezebb a nyomás, minél brutálisabb az erő, annál erősebb a néma reakció. A szenvedés soha nem hozott még békét az emberre; a békét csak bölcsességgel, megértéssel és toleranciával lehet elérni, melyekhez kölcsönös tisztelet és annak felismerése társul, hogy az ember elidegeníthetetlen jogokkal született.

Mindaddig nem lesz béke a Kárpát-medencében, amíg a hatalmon lévők rá nem jönnek arra, hogy az asszimilációt nem lehet erőltetni, és jólétet csak a szabadság atmoszférájában lehet építeni, ami szabadjára engedi az emberi lélekben rejtőző pozitív energiákat; és amely minden ember kulturális örökségében ott van, és a lappangó erőket pozitív termelékenységévé változtatja.

A nemzetiségek sokfélesége mindig létezni fog és mindig átfedik majd egymást, mint egy keleti kézírás színei és motívumai. Ezeket a színeket eltörölni és szétrombolni nemcsak lehetetlen, hanem bűn is lenne, ami senkinek nem válna hasznára.

Recenzió

(George J. Prpic: Horvátország és a horvátok)

írta Wass Albert

(The Hungarian Quarterly, January, 1987)

/ford.: Kovács Attila Zoltán/

Horvátország és a horvátok, írta George J. Prpic. (Associated Book Publishers, Scottsdale, Arizona. ISBN 0-910164-05-3.)

Mivel Horvátország fontos része a Kárpát-medencének, a horvátok pedig fontos értéket képviselnek Közép-Európa multinacionális népességében, fontos, hogy a világ angolul beszélő része megfelelő módon tájékozott legyen erről a bátor és tiszteletreméltó/becsületes nemzetről. Prpic professzor könyvét ajánlja "minden olyan embernek, aki őszintén keresi a tárgyilagos és teljes igazságot Horvátország földjével és lakóival kapcsolatban". Könyve valójában teljes lexikon; figyelemreméltó gyűjteménye adatoknak és életrajzoknak, és mint olyan, igen értékes. Ami azt illeti, az "igazság" nem kérdéses. Minden, amit a könyv állít, kiállja a próbát. Gyengesége nem abban rejlik, amit mond, hanem abban, amiről nem tesz említést.

Hosszú évszázadokig Horvátország fontos részét alkotta a Magyar Királyságnak, mint Szent István koronájának" egyik országa. Címere megtalálható a Magyar Királyság régi címerében. A magyarok és a horvátok (kiknek neve az ősi Hrvat névből ered) vállvetve harcoltak évszázadokon át a betolakodók és elnyomók ellen. A horvát nemzet kiváló vezetőket adott a magyar királyságnak, és történelemlényeinkben horvát származású magyarként említik őket, és nagyon tiszteltük őket.

Prpic professzor csupán két vezetőről, Frangepán Ferencről és Zrínyi Péterről tesz említést, mindkettejüket a Habsburgok ellen szőtt összeesküvés miatt végezték ki. A magyarok hősnek tekintik: a könyv áruónak nevezi őket. Szintén nem tesz említést a híres költőről és nagyszerű hadvezérről, Zrínyi Miklós főispánról, a 17. (A cikk 16. századot ír, de az tévedés, ezért javítottam) századi Európa egyik legnagyobb férőjáról, akinek jól ismert jelmondatát - "Nem a sokaság, hanem a szellem művel csodákat!" - ma is gyakran idézik.

Mi büszkék vagyunk Zrínyire, a magyar költőre és hadvezérré, függetlenül attól, hogy ő is horvát volt. A könyv szerzője viszont láthatóan nem büszke. Ez egyfajta "diszkrimináció" volna az európai történelemben játszott magyar szerepe miatt?

Talán nem lennének erre annyira érzékenyek, ha az a tendencia, miszerint el kell felejteni mindent, ami magyar volt vagy még mindig az, nem volna ennyire nyilvánvaló mostanában a szlovák, román és szerb szerzők munkáiban. Azonban meglepve tapasztaljuk ugyanazt az ellenszenves attitűdöt egy horvattól, akinek földijeit mindig is jó szomszédoknak és bajtársaknak tartottuk. Valójában nehezen érthető, hogy Prpic professzor vajon miért említi meg Jellasics bánt, aki segített Ferenc József császárnak és az orosz cárnak a magyar 1848 - 49-es szabadságharc leverésében, és vajon miért feledkezik el büszkének lenni arra a két horvát regimentre, amelyek Kossuth zászlaja alatt harcoltak a szabadságért a Habsburg elnyomás ellen egy szerb tábornok, Damjanich parancsnoksága alatt?

Történelmünk szorosan összefonódik. Voltak magyarok, akik fontos szerepet játszottak a horvát történelemben és kultúrában, és voltak horvátok, akik nyomot hagytak a magyar királyság történelmében. Valamely okból a szerző nem akarja elismerni e tényt. Ez szomorú, mivel falat épít két szomszéd közt, akik közt történelmük nagy részében nem voltak falak, hanem egymás mellett éltek, együtt nélkülöztek és virágzottak. Sok olyan horvát akadt, akik a magyar nemesség tagjaként döntő/fontos szerepet játszottak a királyság történelmében, és sok olyan magyar is van, akik neve Horváth. Ez a könyv mindnyájukat elárulja.

Talán divatos manapság meghamisítani a történelmet. Ez a mentalitás azonban nem vezet sehova. Ha együtt akarunk élni, a megmaradás/túlélés érdekében meg kell tanulnunk együtt élni anélkül, hogy a másik tyúkszemére taposnánk. Nemcsak múltunk által, hanem földrajzi értelemben is össze vagyunk kötve. Amíg nem tanulunk meg jó szomszédként viselkedni ahelyett, hogy úgy viselkedünk, mint rosszcsont gyerekek egy többnyelvű családban, nem lesz kibékülés és együttműködés egymás mellett élő népeink között a Kárpát-medencében. Sosem leszünk a magunk urai, csak valamiféle külföldi hatalom uralma alatt.

Gyerekként, amikor éppen írni-olvasni tanultam, vasúti kocsiban utaztam édesapámmal Szamosújvárról, amely a mi vasútállomásunk volt a 40 kilométerrel odébb lévő Kolozsvár felé. Az ablaknál állva észrevettem néhány írást lent az ablakpárkányon. Az első sor magyarul volt és arról tájékoztatott, hogy kihajolni veszélyes. A második németül volt, a harmadik ismeretlen nyelven. Ahogy hatéves fejfel próbáltam kislabizálni a betűket "opasnojevansenagnuti", édesapám azt mondta, hogy az horvátul van írva. Ez történt 1914-ben Erdélyben. Biztos, hogy azóta messzire jutottunk, hosszú utat tettünk meg az évek során a gyűlölet és az intolerancia felé vezető úton. Visszatalálunk-e valaha a békéhez és a tisztelethez?

A Közép-Európa egyesítéséhez vezető rögös út

írta czegei Wass Huba

(The Hungarian Quarterly, July, 1987)

/ford.: Kovács Attila Zoltán/

A látokok a változás fontos eszközei, mert olyan megoldásokat tárnak elénk, melyekért érdemes küzdeni. Munkájuk azonban nem teljes mindaddig, míg nemcsak a cél, hanem az annak eléréséhez vezető út is tisztán látható. És ennek az útnak járhatónak kell lennie.

A Hungarian Quarterly negyedévi magazinnak 1986. októberi számában Patricia Mocsani de Foen által felvázolt Közép-Európai Egyesült Államok, vagy a több mint 100 esztendővel ezelőtt Kossuth Lajos által elképzelt Dunai Föderáció mellett számos jó és ésszerű érv sorolható fel. A kérdés csupán az, van-e elég meggyőző érv ahhoz, ami létrehozhat egy ilyen új alakulatot a világ országai között?

Ahhoz, hogy egy Közép-Európai Egyesült Államok vagy Dunai Föderáció létezhesen, mindenekelőtt tudatosulnia kell állampolgárai számára, valamint gazdasági, politikai, kulturális és biztonsági előnyöket kell nyújtania lakosai számára. Különösen igaz ez egy köztársaság esetében. Sokan megírták már, hogy Közép-Európa népeinek egyesítése miért járna ilyen belső előnyökkel. Egyesek vitatkoztak is különféle belső elrendezésekről és arról, hogy pontosan mik is lennének egy ilyen egyesült országnak a határai és miért. Mindenki, aki írt már e témában, e sorok szerzőjével egyetemben egyetért abban, hogy a térség népei sok tekintetben valószínűleg jobban járnának. Talán ez így is van, de ez önmagában nem elég a változáshoz, csakis hatalmi vákuum esetén.

Valójában számos ország létezik, melyek berendezkedése nem ideális struktúra. Ezek lehetnek gyarmati birodalmak maradványai, ahol a határokat külső hatalmak húzták meg, vagy egy hódító hatalom által összezsúfolt nemzetek kotyvaléka. Ezek az államok nem azért léteznek ilyen formában, mert a belső viszonyok a legmegfelelőbbek állampolgárai számára, hanem mert elégséges külső vagy belső hatalom áll rendelkezésre ahhoz, hogy szavatolja a status quo-t.

Közép-Európa nem vákuumban létezik. Valójában igen fontos helyzetben van a nyugati és a keleti hatalmi blokkok között mind gazdasági, mind pedig katonai értelemben. Közép-Európában csak akkor keletkezhet hatalmi vákuum, ha elképzelhetetlen nukleáris csere történik a szuperhatalmak között, vagy ha eléggé valószínűtlen módon a Szovjetunió és az Atlanti Szövetség belső összeomlása egy időben történne. Mivel nem valószínű, hogy Közép-Európa olyan helyzetbe kerül, amikor csupán a belső előnyök elindíthatnák az egyesítési folyamatot, a legfontosabb külső szereplők nyeresége az egyedüli ésszerű eszköz, amitől egy ilyen látomás beteljesedését remélhetjük. És bár fontos megvitatni az új egyesült állam ideális felépítését és összetételét, valamint Közép-Európa jelenlegi államainak lehetséges érdekeit, a kérdést fontosabb a területen kívüli külső kulcsszereplők szemszögéből megvizsgálni.

Az összes hatalom közül a Szovjetunió lóbálja a legnagyobb kalapácsot a térségben. Közép-Európára van utalva, mivel az neki a katonai ütközőzóna. Lakosaiba jól bele van sulykolva, hogy rettegjenek attól, hogy az ebben a században történt két katasztrofális invázió újra megismétlődhet. Amíg a II. világháború nemzedéke él, ez hihetetlenül fontos tényező lesz. A Varsói Szerződés

országai szintén segítenek ellensúlyozni a NATO katonai erejét. A Szovjetunióknak erős gazdasági érdekei is fűződnek a térséghez a KGST-n keresztül. A KGST nemzeti felvevőpiacot jelentenek az orosz nyersanyagoknak és innen késztermékek jönnek vissza kedvező feltételekkel. Azonban mind a katonai, mind a gazdasági helyzet változásban van.

A katonai készenlét ára olyan teher, melyet a szovjetek most csökkenteni szeretnének, hogy más területeken előreléphessenek. Óvatosan puhatolóznak olyan megoldások felé, melyek csökkentik a fegyverkezés költségeit anélkül, hogy a belső biztonságra kihatnának.

A KGST előnyei nem mindig világosak. Az egyezség, miszerint ellátják a Kelet-Európai országokat és az egyezmények, melyek alapján megveszik termékeiket, nem mindig állnak érdekükben, amikor jobb üzletet is köthetnek a harmadik világgal vagy nyugaton.

Aztán ott van a szilárd kormányok és a kommunista pártok által gyakorolt politikai irányítás kérdése is. Ahogy Lengyelországban és Magyarországon, a politikai irányításon rajta van a szükséges támogatás árcédulája is. A lecke, amit a jelenlegi szovjet vezetés most tanul meg Afganisztánban az, hogy a politikai ellenőrzésért néha kellemetlenül magas árat kell fizetni.

Akkor hát lehetséges, hogy a Szovjetunió bizonyos feltételek mellett támogatja egy független ütközőállam létrejöttét. Bizonyosan nagyjából úgy kellene viselkednie, mint Ausztriának vagy Finnországnak. Ezek az államok nem jelentenek fenyegetést és olyan ütközőállamok, melyek nem kerülnek semmibe. Nem igényelnek megszálló erőket vagy gazdasági segítséget. Szerződés tiltja őket attól, hogy támogassák a Varsói Szerződés ellenségeit. Hadseregeik csak saját védelmükre vannak korlátozva. Szovjet szempontból a kulcskérdés az lenne, hogy milyen nagy lehet ez az ütközőállam anélkül, hogy potenciális problémát jelentene – olyan állam, amely túlságosan nagy és erős ahhoz, hogy fenyegetni lehessen. Talán inkább több államot kívánnak, melyeket kijátszhatnak egymás ellen, mint egyetlen nagy, a Balti-tengertől a Fekete-tengerig terjedő blokkot. Milyen középső terület lenne ott?

Az Egyesült Államok szempontjából egy, a Baltikumtól a Fekete-tengerig terjedő semleges ütközőállamnak volnának bizonyos előnyei. Régóta gyakorolnak nyomást a [z amerikai] kongresszusra, hogy egyes amerikai erőket vonjon ki Európából és szenteljen több figyelmet a többi térségnek. Azonban mivel a nukleáris erők csökkentése újabban függőben van, nyilvánvalóvá vált az előretolt hagyományos haderők fontossága. Ha a hagyományos szovjet haderőt visszavonnák a Szovjetunió belső határaihoz, az amerikai haderők visszavonása is lehetségessé válna, bár a szovjet határ és a La Manche-csatorna közti távolság még mindig kisebb, mint az Egyesült Államok szárazföldi bázisainak és Nyugat-Európának a távolsága. De lehetséges, hogy az USA hasznot húzna egy kelet-európai, semleges államokból álló blokkból.

Az amerikai erők kivonása Európából, valamint az Európa iránti elkötelezettség nyilvánvaló gyengülése valószínűleg változásokat okoz majd az Atlanti Közösségben. Még nem világos, milyen folyamatok mehetnek végbe. Ha ezek a változások a közép-európai ütközőállam létrejöttének és a katonai feszültség abból következő gyengülésének a következményei, a NATO sokat veszít majd erejéből. Sok nyugat-európai országban politikai pártok erősödnek meg – mint például a zöldek az NSZK-ban –, melyek semlegesebb pozíciót szorgalmaznak. Ez beláthatatlan politikai átrendezésekhez vezethet, ami az Egyesült Államok számára talán nem lesz előnyös.

Mik lennének az előnyök és a hátrányok Nyugat-Európa hatalmai számára? Katonai szempontból egy ilyen állam azonnal előnyt jelentene, csökkentve a meglepetésszerű támadás esélyét. A hadügyi kiadásokat is csökkenteni lehetne, kevéssé függnének az amerikai katonai támogatástól, és így megnőne politikai függetlenségük. A gazdasági előnyök közt lennének a szabadabb kereskedelmi kapcsolatok, cserébe pedig új piacok a nyugati árucikkek számára és mezőgazdasági termékekre. Mindent egybevetve nem világos, hogy a gazdasági előnyök jók lennének-e Nyugat-Európa számára, részben mivel Közép-Európának relatív előnye van egyes ipari és mezőgazdasági területeken, melyek Nyugat-Európában válságban vannak vagy államilag dotáltak. Míg egy ilyen relatív előny pusztán gazdasági szempontból plusz(eredmény), csak növeli a politikai megosztottságot. Hosszú távon a szabadabb kereskedelmi kapcsolatok eredményeket hoznak majd, ahogy a nyugati gazdaság átalakul, hogy idomuljon az új helyzethez.

A világ másik felén, csak halkan jegyzem meg, Kínának nem származik igazi előnye. Valójában sokkal veszélyesebb helyzetbe kerülhetnek vis a vis a Szovjetunióval, amely több katonai erőt

összpontosíthat irányukban.

A Perzsa-öböl és egész Délkelet-Ázsia egy olyan Szovjetunióval találna szembe magát, amely sokkal inkább képes hatalmat gyakorolni abban a térségben. Mivel nyugati határát ily módon biztosította, a szovjet kalandorpolitika esélye megnőhet a térségben. Annak hatását, hogy a világ olajkészletének nagy része fenyegetve van azáltal, hogy megszállják és felforgatják Iránt, és ezt követően ellenőrzésük alá vonják a Perzsa-öbölt, megérik majd Nyugat-Európában, Japánban és az Egyesült Államokban.

Mint az nyilvánvaló, elegendő előny származik minden fontos szereplő számára, aki érdeklődést mutat egy közép-európai egyesült nemzeti blokk iránt. Az is nyilvánvaló, hogy egy ilyen új alakulatnak jelentős hatása lenne a világhelyzetre, amennyiben kombinálnák a most kurrens trendekkel. Az államférfiak természetüknél fogva elég konzervatívak. Inkább foglalkoznak ismerős problémákkal, mint hogy új, ismeretlen problémákat vessenek fel. Ez a tendencia gátolni fogja majd a változást.

Ha egy célért érdemes küzdeni, a rögzös úton is megéri járni. Azok, akik hisznek abban, hogy az egyesülés a jobb világ ígérését hordozza Közép-Európa lakói számára, meg kell vizsgálniuk nemcsak a belső, hanem a külső lehetőségeket is. Több vitára van szükség arról, hogy a SZU, az USA és más hatalmak miért támogatnák és miért kellene támogatniuk egy olyan megoldást, ami egyben Közép-Európa népei közötti békéhez és igazsághoz is vezet. Csak akkor lesz lehetséges ilyen megoldás, ha az előnyök világossá válnak.

1956 – Hősök és hóhérok

írta Wass Albert

(The Hungarian Quarterly, USA, October, 1986)

/ford.: Kovács Attila Zoltán/

Harminc esztendővel ezelőtt Közép-Európának, talán még magának a Szovjetunióknak a sorsa is egy vékony szalmaszálon függött, mely bármikor elszakadhatott volna, s akkor megszabadította volna a világot a kommunista mótelytől. Ezt a ritka történelmi eseményt, mely tele volt addig soha nem látott lehetőségekkel, az egyik leghősiesebb és bizonyosan a lepatetikusabb forradalom váltotta ki, melyet a világ valaha is látott. Ez az 1956. októberi magyar forradalom, melyet az ifjúságnak a szabadság utáni ösztönös lelkesedése táplált. Ez volt a történelem folyamán az egyetlen olyan feljegyzett forradalom, melyben mindkét nem tagjai, 11 éves kortól felfelé ezrével vettek részt tevékenyen, saját maguk által szervezett harci alakulatokban. Tankokat robbantottak fel, gépfegyvereket kezeltek, és kiszorították Budapestről az orosz katonákat, miközben szovjet katonák ezreinek tiszteletét és együttérzését vívták ki, akik dezertáltak alakulataikból, hogy együtt harcoljanak velük egy "szabadságnak" nevezett eszményért, amit ők maguk soha nem éltek meg, mégis képesek voltak azonosulni vele saját ifjúságuk veleszületett hajlama okán.

Ma, harminc évvel később, gazdag és inspiráló irodalom áll rendelkezésre, mely leírja ennek a heroikus küzdelemnek egyes fejezeteit. Igazán sajnálatos, hogy a világ angolul beszélő része még mindig nem férhet hozzá ehhez a kortárs eposzhoz, mivel az amerikai kiadók nem hajlandók felkavarni a "liberális uralkodó osztályt", amely immáron egy évszázada puskával a kezében sírbakol az amerikai közvélemény felett, gondosan őrizve a kínos titkot, miszerint az emberiség felszabadulásáért folytatott mindkét győzedelmes világháború a tárgyalóasztaloknál vereséggel ért véget. A jó öreg Joszif Sztálinról és segítőiről kiderült, hogy gengszterek és gyilkosok, és az "idealisták", akik segítséget nyújtottak nekik emberek millióinak leigázásához, a valóságban csupán eszközök voltak egy addig soha nem látott mértékű tömeggyilkosságban. Ezért a szabadságért küzdő gyermekek ezreinek hősiességét tabutéma, mert felzaklathatja az "érzékeny szíveket", akik akarva vagy akaratlanul okozói voltak az 1956-os magyar forradalom véres bukásának, és bizonyos

értelemben 50. 000 fiú és leány brutális kivégzéséért is felelősek lehetnek. Két kritikus hét volt 1956 októberében, amikor az egész világ, főleg Kelet- és Közép-Európa lakói lélegzetüket visszatartva várták, mit cselekszik majd Amerika. Lengyelország, Ukrajna, Csehszlovákia, Románia lakói, a Szovjetunió belüli leigázott népek, maguk az orosz emberek is készek voltak lerázni magukról a "kommunista igát" – egy olyan uralmat, amelyet sokkal parányibb kisebbség irányított, mint amit ma a fehérek Dél-Afrikában képviselnek. Készek voltak, de elég bölcssek ahhoz, hogy várjanak egy jelre, mely biztosította volna őket arról, hogy az 1944 - 45-ös események nem ismétlődnek meg. Nem feledték el a vérest megtorlást azokkal szemben, akik megkísérelték kihasználni a háború nyújtotta lehetőséget arra, hogy kivívják nemzeti függetlenségüket: a 200.000 ukrán, 150.000 lengyel és 150.000 horvát megkínzását és kivégzését, hogy csak néhányat említsünk a kommunisták által a II. világháború után véghez vitt tömeggyilkosságok közül. Ezek a rettenetes emlékek a szabadság után sóvárgókat igen óvatossá tették. Minden szem Washingtonra irányult: elismeri-e az amerikai kormány Magyarország forradalmi kormányát addig, amíg szabad választásokat lehet tartani? Tényleg segít-e majd Amerika azokat, akik magukon segítenek, ahogy a Szabad Európa Rádió és az Amerika Hangja ígérette éveken át, több nyelven?

Aztán jött a sokk: az Egyesült Államok kormánya nem ismerte el az új magyar kormány nagykövetét a magyar állam új, ideiglenes képviselőjének. Kétheti várakozás után a Vörös Hadsereg teljes erejével tért vissza, és néhány napon belül elfojtotta a felkelést. Ma már bizonyított tény, hogy a szovjet hadsereg főparancsnoka szükségesnek tartotta elhíttetni a megszálló katonákkal: a brit imperialistákkal harcolnak a Szezezi-csatornáért, azért, hogy megakadályozzák a magyar fiatalság iránti együttérzés okozta tömeges dezertálást. Szemtanúk arról számolnak be, hogy az orosz katonák erősködtek, hogy Budapestnél a Duna a Szezezi-csatorna, amelyet a britek uralma alól kell felszabadítaniuk.

A forradalom leverése után Andropov – a Szovjetunió képviselőjeként – és Kádár, a bábkormány feje, akit Andropov ültetett a hatalomba, olyan büntető tisztogatást vittek végbe, mely a magyar nemzet teljes történelme során csak az 1945 - 46-os eseményeihez mérhető. Százötvenezer magyart végeztek ki, ítélték munkatáborra vagy deportáltak a Szovjetunióba; köztük ötvenezer 11 - 17 év közötti gyermeket. Ezeknek a gyerekeknek egy része évekig várt szovjet börtönökben arra, hogy bűnözőként felakasszák őket, azt bizonyítandó, hogy a Szovjetunió "civilizált ország", ahol 18 év alatti gyermekeket nem lehet kivégezni.

Tudjuk jól, hogy régi sebeket feltépní sosem népszerű cselekedet. Mindazonáltal a jövő érdekében fontos, hogy ne feledjük, kik a jók és kik a rosszak. Különösen azért, mivel az amerikai sajtó liberális hatalma értesüléseit bizonyos belügyminisztériumi "forrásokra" alapozza, és azon tüsténkedik, hogy elhitesse az amerikai emberekkel azt, hogy Kádár, Magyarország kommunista ura gyengéd és jóakarató atyja népének, és sikeresen túljár orosz gazdái eszén azáltal, hogy lassanként szabad piacgazdaságot épít fel Magyarországon.

Azzal talán egyetérthetünk, hogy Kádár bizonyos mértékig enged a nép nyomásának, és talán keményen munkálkodik azon, hogy bizonyos fokú jólétet teremtsen, csak hogy befogja a szájukat. Azonban nem lehet és nem szabad elfelednünk, hogy harminc esztendővel ezelőtt ő volt az az önkéntes hóhér, aki vakon végrehajtotta Andropov parancsait és 50.000 gyermeket juttatott bitóra. Van egy magyar mondás, mely szerint kutyából nem lesz szalonna. El ne feledjük ezt!

Magyarország történelmében, ahogy bármely más nép történelmében is, vannak hősök és vannak hóhérok. A nemzet, de az egész emberi faj sorsa is attól függ teljes egészében, hogy a jövőben e kettő közül melyik lesz hatalmon.
